

„Eriggy Misi Ipolyságra, jó étvágyat záptojásra!” I.

A selmeci főiskolások és a darabont főispán találkozása

A címbeli rigmus az Alkotmány újságban jelent meg 1905. december 31-én. Ez nem valami évbúcsúztató szerkesztői tréfa volt, hanem egy példa nélküli esemény tömör kifejezése. A selmeci főiskolások 1905. évi karácsony és újév közötti „farsangi forradalma” országos és országhatáron túli eseménnyé vált. Írtak róla az országos és a helyi lapok, de még a bécsiek is és Tassonyi Ernő¹ szintén megörökítette e nem hétköznapi eseményt.

Belpolitikai válság, új főispán, ellenálló közgyűlés, ellopott kétfejű sas, plakátok, főiskolások barikádja, akasztófás díszkapu, halálharang, tojásbomba, gúnymenet és a főiskola bezárása: mi is történt 115 évvel ezelőtt a békés, ősi bányavárosban?

Belpolitikai-alkotmányos válság

Az 1905-ös országgyűlési képviselő-választáson az 1875 óta folyamatosan kormányzó szabadelvű párt elvesztette a parlamenti többségét. Ugyanakkor Selmecbányán 1905-ben a szabadelvű párt színeiben (1901 után újra) Heincz Hugó lett az országgyűlési képviselő.²

1905-ben azonban az országosan győztes, választási koalícióba tömörült, szövetkezett parlamenti ellenzék megkérdőjelezte – 1848-as függetlenségi alapon – az 1867-ben létrejött dualista

államrendszert. Erre tekintettel Ferenc József számára elfogadhatatlan új parlamenti többséget és valamennyi párt ellenzését figyelmen kívül hagyta az ún. Fejérváry-kormány 1905. júniusi kinevezésével.

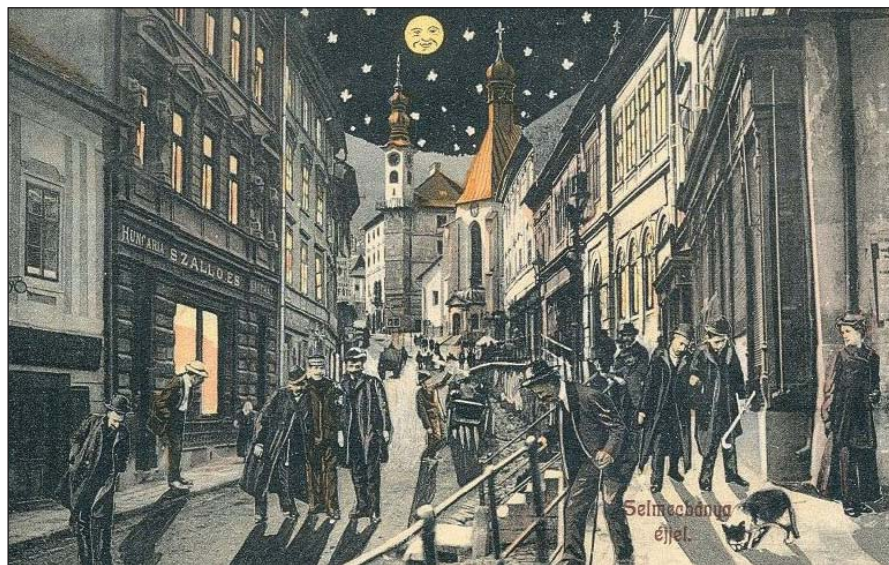
Báró Fejérváry Géza miniszterelnök a királyi darabont testőrség kapitánya volt, így a közbeszéd „darabontkormány” nevezte az általa vezetett minisztertanácsot, melyet az ellenzék részéről szervezett nemzeti ellenállás cselekvésképtelenné tett.

Emiatt belpolitikai-alkotmányos válság alakult ki, melyet a szövetkezett ellenzék (koalíció) és az uralkodó közötti

pánját” ezen állásából saját kérelmére 1905. december 4-én felmentette és egyidejűleg a 46 éves bessenyoői Szabó Mihályt, Esztergom vármegyei főjegyzőt nevezte ki új főispánná, megyefőnök-ké.³ Valamennyi törvényhatósági város, így Selmecbánya közgyűlését – ha jelen volt, úgy – a főispán elnökölte.

A megyefőnöki kinevezés közjogi érvényességi feltétele volt, hogy az új főispán a vármegye és a területén lévő törvényhatósági város közgyűlése előtt hivatali esküt tegyen és e testületek az új főispánt beiktassák (installálják). Ezzel az uralkodói kinevezést az érintett felek – főispáni esküvel és közgyűlési installációval – kölcsönösen megerősítették. Tegyük hozzá, hogy ez egy ünnepélyes és gördülékeny ceremóniának számított az esetek nagy többségében és belpolitikai békeidőben.

Nem így volt ez azonban Selmecen 1905. december 12-én. A városi közgyűlés ugyanis Lits Gyula búcsúztatása mel-

1. Selmecbánya éjjele, képeslap: közepén a városháza, balra elől a Hungária szálló (1910 k.)

¹ Tassonyi Ernő: A darabont főispán beiktatása. In: Selmecbányai emlékkönyve. Budapest, 1937, pp. 91–98.

² Sturm-féle országgyűlési almanach 1905–1910. Rövid életrajzi adatok az Országgyűlés tagjairól (Szerk. Fabro Henrik – Ujlaki József) Budapest, 1905, pp. 277–278. Heincz Hugó a szerző oldalági rokona volt, aki Selmecen 1901 és 1905 után 1910-ben (harmadszor) is megnyerte az országgyűlési képviselő-választást, annak ellenére, hogy 1910-ben komoly afférrja volt a főiskolásokkal. Ennek részleteiről lásd Dr. Fricz-Molnár Péter: A selmeci főiskolások és az 1910-es helyi országgyűlési képviselő-választás I–II. Erdészeti Lapok 155. (2020) 5. sz. 171–173. és 6. sz. 220–221.

³ Budapesti Közlöny, 39. (1905) 283. sz. (dec. 7.) 1.

⁴ Selmecbányai Híradó, 15. (1905) 51. sz. (dec. 17.) 3.

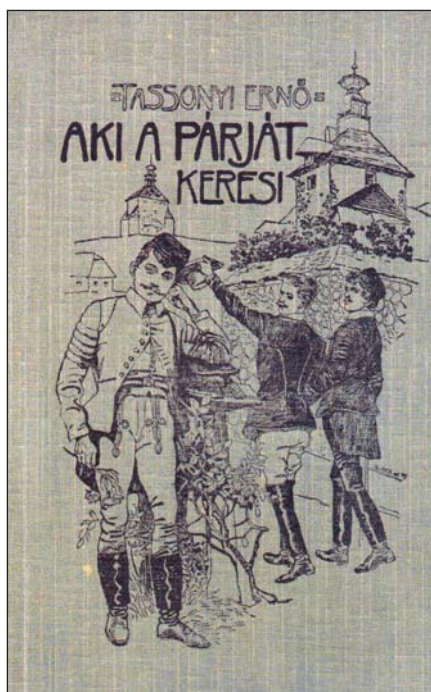
kompromisszum oldott fel. A megegyezés révén 1906. április elején megalakult a Wekerle Sándor vezette koalíciós kormány. Ezt követően az 1906. április végi–májusi eleji ismételt országgyűlési választáson a koalíció újra győzött, így parlamenti megerősítést nyert a Wekerle-kormány, mely tagjai közül – beleértve a miniszterelnököt is – többségben voltak a 67-esek. Idáig azonban Selmecen is hosszú – és a városra oly jellemző kacskaringós – út vezetett.

Új főispán és az ellenálló selmeci közgyűlés

Az uralkodó az 59 éves Lits Gyulát, „Hontvármegye, valamint Selmec- és Bélábánya szabad királyi városok főis-

lett – és a darabontkormányval szembeni nemzeti ellenállás jegyében – kimondta, hogy „az imparlamentáris kormány által kinevezett új főispánt nem üdvözli, őt nem installálja, az e célból összehívott közgyűlésen a törvényhatósági bizottsági tagok nem jelennek meg, a polgármestert eltiltja attól, hogy eskütétel céljára közgyűlést hirdessen s a tisztviselőket eltiltja attól, hogy e közgyűlésen megjelenjenek. Leírhatatlan lelkesedés támadt a határozat kimondására, percekig éljenzett a hallgatóság, amely ezután el is távozott.”⁴

A leírhatatlan lelkesedés folytatódott este 6 óra után is Selmec kacskaringós utcáin, mert volt még – természetesen az ifjúság aktív részvételével és Wund-

2. Tassonyi Ernő regénye (1912)

szám Sándor főiskolás szónoklatával – esti „fáklyás zene” és „társas vacsora”. A hazaszeretettől és zsúfoltságtól füledt közgyűlési teremben a hosszú éljenzés szárazzá tette a torkokat: a selmeci utcák és a szórakozóhelyek (kocsmák) gyorsan meg is teltek, ahogy ez lenni szokott ilyen ünnepi pillanatban.

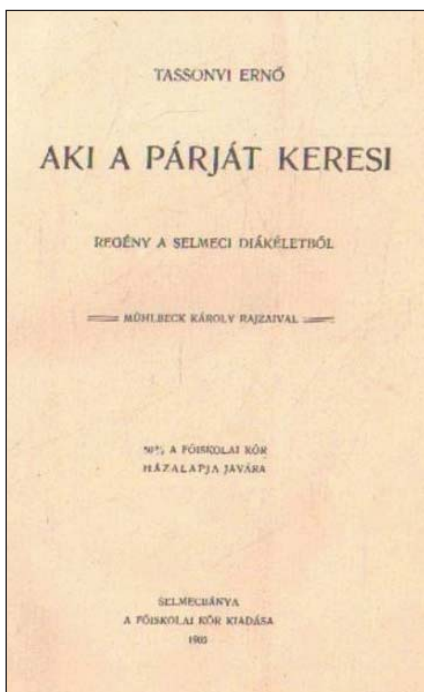
A közgyűlési lelkesedésnek áldozatul esett a városházi tanácsteremben a százéves nagy álló óra ingáján a – Habsburg uralkodóra utaló – kétfejű sas: azt ugyanis ellopták. A városi lap cikkírója – talán Kuti István lapszerkesztő-rendőralkapitány, közgyűlési tag – sem kiáltott rendőrrét: „Éppen ama lélekemelő ünnep alkalmával mintha a sas is felocsúdott volna százados állapottól, a szó szoros értelmében elragadta a hazafias hevület. Ezzel röviden közölve a tényt, azzal a kéréssel fordul e sorok írója ahhoz a hazafias hevület-hez, mely nem a sas madár szárnyai alatt, hanem bizonyára egy lelkes ifjú kebelében lángolt, oldja meg a kérdést oly képen, hogy állítsunk az elrepült sas helyébe ugyanolyan súlyú magyar koronát, azt a madarat pedig tegyük oda, ahol mindent megbocsáthatunk neki – a múzeumba.”⁵

Baljós jel volt és a további konfliktust vetítette előre, hogy *Kristóffy József* belügyminiszter december 20-án

⁵ Selmezbányai Híradó, 15. (1905) 51. sz. (dec. 17.) 5.

⁶ Selmezbányai Híradó, 15. (1905) 52. sz. (dec. 24.) 2.

⁷ Selmezbányai Híradó, 15. (1905) 52. sz. (dec. 24.) 4.

megsemmisítette a „leírhatatlan lelkesedést okozott” közgyűlési határozatot és utasította a városvezetést, hogy tegyék lehetővé és ne akadályozzák az új főispán installációját.

Ezt a miniszteri rendelkezést azonban a város polgármestere, *Szinyai József* nem fogadta el és kérte annak visszavonását. Ennek indoklásában megemlítette a főiskolásokat is: „...kérem a rendelet visszavonását, mert ennek végrehajtása a helyi viszonyok mellett káros, sőt kivihetetlen – útjában áll nemcsak e város egész polgárságának hazafias alkotmányérzülete, de az ország minden részéből ide sereglett főiskolai hallgatóság magatartása is.”⁶ Erre nem jött válasz Budapestről. Amit nem láttak a fővárosi minisztériumban, azt

nagyon is jól látták Selmecen, de azt talán még a polgármester sem gondolta, hogy a főiskolások fantáziája mennyire dús. Na, de ne szaladjuk előre.

Jött a karácsony, csend borult az ősi bányavárosra és örömmel olvashatta a helyi közönség, hogy „A karácsonyi könyvpiacnak egyik legértékesebb műve a Tassonyi Ernő regénye – *Aki a párját keresi* –, mely mű éppen a karácsonyi ünnepekre jelent meg. Kedves szép karácsonyi ajándék lesz e szép kiállítású munka mindenkinek, de különösen érdekes azoknak, akik ismerik a selmeci diákéletet, az ország bányászainak és erdészeinek, akik fiatal koruk, boldog diákéletük legkedvesebb emlékeit kapják meg e műben élethűen, mesterien leírva. A művet Mühlbeck Károly illusztrálta igen szép képekkel.”⁷ Tegyük hozzá, érdekes ez a könyv még a kései utódoknak is.

Ebbe a békés karácsonyi ünnepi – és Tassonyit a karácsonyfa mellett olvasó – idillbe jött a hír, hogy Szabó Mihály „kinevezett” (de hivatalba még nem lépett) főispán december 28-án, csütörtökön kívánja megtartani az installációs közgyűlést. Talán abban reménykedett a főispán és a belügyminiszter is, hogy a két ünnep között, amikor a város is csendesebb és a főiskolások is hazautaztak családtagjaikhoz, megtörténik az installáció, szinte észrevétlenül. Tévedtek.

A hír hallatára a főiskolások egy csoportja otthonaikból visszasietett Selmece és persze nem csak Tassonyi valóban remek könyvéért. Mindenkinek sietőssé vált a maga dolga, ez pedig az érintettek számára további bonyodalmakat okozott.

Dr. Fricz-Molnár Péter

főosztályvezető-helyettes, ITM

3. A téli, havas Selmezbánya